

UNITÁRIUS ÉRTESÍTŐ

ALAPITOTTA: JÓZAN MIKLÓS

Lapunk mai számának tartalmából:

1. Egészségügyi szempontok a tervezett budai templomban. Dr. Zsakó István.
2. Újabb szép adomány a budai templomra.
3. Az ádámosi unitárius templom szentélyszéke. Dr. Schey Ilona.
4. Biblia olvasása közben. Ujvári László.
5. Könyvszemle.
6. Az Unitárius Irodalmi Társaság Budapesten.
7. Gyülekezeti napok.
8. Nőszövetségi hírek.

„Dávid Ferenc padja”

(A róla szóló cikket lásd a 3. oldalon)

Milyen legyen a budai templom

Egészségügyi szempontok a tervezett budai unitárius templomban.

Érdeklődéssel olvastam Gothard Zsigmond miniszteri osztálytanácsos cikkét a budai unitárius templom terveire vonatkozólag. A kiváló építész-mérnök elgondolásai nemcsak a mindennapi élet kívánásaihoz mérten, de egyúttal a szépérzék, majd pedig úgy a magyar, mint a protestáns stíl tekintetében is értékes útmutatásokat tartalmaznak. Magam részéről néhány egészségügyi kívánalomra nézve szeretnék néhány megjegyzést fűzni, nem a cikkhez, hanem a templom tervezéséhez.

A templom külseje ne fejezzon ki ridegséget és a bejárat könnyen megközelíthető, nem pedig fárasztó úton elérhető legyen. A templom belseje, nagysága szerint, barátságos és áhítatot keltő formájában vonzóbbá teszi a hívek részére az istentiszteletet. A természetes világosság, vagyis a nap-pali fény bejutása kellő nagyságú, formájú és megfelelően elhelyezett ablakok útján jusson be, úgy-hogy sem túl, majdnem káprázatos fény, sem pedig valamennyire bántó és esetleg bágyadtságra vagy álmosító hatású legyen. A világítás a szem egészségének érdekében fontos szerepet játszik. Az énekes könyv betűinek kiolvasása, vagy a jelzett zsoltár számának könnyen felismerése fontos tényező tájékozódás szempontjából. A szószékben imádkozó, vagy beszédet mondó lelkész alakjának, főleg arcának, szemeinek és arckifejezésének látása megfelelő formában az érdeklődést állandóan fent-tartja és a figyelmet leköti. A mesterséges világítás akár villannyal, de gázzal is az előbb említett körülményekre tekintettel volna bevezetendő. Bizonyos színhatás hozzájárul a templomi hangulathoz. Ezért a falak, mennyezet és az általános berendezés, bútorok, padok színe, vagy terítők színe mind hozzájárulnak a környezet hatáshoz. — A hang megértése, tehát az akusztika megfelelő volta nemcsak ébren tartja a figyelmet, hanem könnyűvé teszi a hallottaknak felfogását. Gothard cikkében említett szószék elhelyezés nemcsak testi fáradság megkímélését, de egyúttal lelki nyugalmat is hoz, ha minden mesterkélt fejtartás és testmozgás nélkül lehet hallgatni a lelkészt és rátekinteni arcára. A levegő tisztasága, jó szellőzéssel, egyúttal annak megfelelő hőmérsékleten tartása, tehát a fűtés, szintén nagyon fontos egészségügyi tényező. A templomban, különösen télen, a megfázás lehetősége kiküszöbölendő. A hőmérsék és a levegő áramlás az egészségre, egyúttal a kedélyre is szerencsés esetben jó, máskülönben hátrányos hatással van. A világítás, a szellőzés, fűtés mellett a testi egészség, de egyúttal a hangulat szempontjából is épp olyan fontos, mint az ülőhelyek helyes kiválasztása. Nemcsak a rövid, vagy távollátók részére megfelelő hely elfoglalása, de egyúttal a padoknak és székeknek a minősége is szerepet játszik a templomban tartózkodás alkalmával. Nemcsak a fejlődésben lévő gyermekek természetes ülőhelyzetbe juttatása és gerincelferdülésre hajlamosok veszélyeztetése kerülendő, de egyúttal a felnőttek testmagasságához és támaszkodásához mérten megfelelő, nem túl kényelmes és éppen ezért az álmosításra hajlamosító, de egyúttal a csontrendszernek kényelmetlenné váló pad, illetőleg ülőhely forma, gondosan megválasztandó. A lábak elhelyezési lehetősége, az ülőhely szélessége, azután a pad, asztal esetleges fiók, illetőleg táskák, könyv elhelyezése szintén megoldandó helyes módon. A padok közötti átjáró, majd pedig az Ur Asztalához történő járulás alkalmával az asztalter nagysága, hozzáférhetősége szintén megfontolás tárgyát képezik.

A padló kongása, azután a templom előtere, illetőleg ajtaja előtt a lábbeli sártól, hótól megszabadítása szintén fontos egészségügyi követelmény.

A gyülesterem templom alatti elhelyezése jó megoldás, sőt hogy dohos levegő, nedves falak káros kihatása elkerülhető legyen, a gyűlés, illetőleg a tanácsterem alatt pince építhető. Ugyis a jelen helyzet hozza magával az óvóhelyek építésének szükségét. Így tehát az egészségügy szempontjából ez irányban is lehetne megfelelő megoldásokat találni.

Amikor az érzékszervek és általában a testnek bizonyos mértékű kényelmét tekintetbe kell venni, ugyanakkor számos, a lélek egészségét fenntartó, a lélek nyugalma, a hangulat megnyugvását és a kívánatos áhítat felmerülését a helyesen kigondolt, célszerűen végrehajtott, berendezésekkel hathatósan lehet szolgálni. Mindenesetre az anyagi körülményektől függ ezeknek is kellő színvonalra emelése, de ha szegényes eszközökkel is, mindent el kell követni a test és a lélek épségének és a lelek megerősítésének céljából a remélhető templomlétesítés alkalmával.

DR. ZSAKÓ ISTVÁN igazgató-főorvos.

*

Lapzártakor vettük a hírt, hogy Hencsey István dunapataji atyánkfia az építendő budai templom építési költségeire 300 P-t fizetett be egyházközségünk pénztárába. Dunapataji leányegyház-községünk tagjainak ez irányban megnyilvánult áldozatkészsége jóleső örömmel tölti el valamennyiünk szívét. Az adakozóra, valamint adományára a mi egy Istenünk áldását kérjük.

Az ádámosi unitárius templom szentélyszéke a budapesti Nemzeti Múzeumban.

Sokan nem ismerik a budapesti Nemzeti Múzeum gyűjteményében azt az emléket, azt a templomi padot, melyet a rajta lévő egyik felirat miatt „Dávid Ferenc padjának” neveznek.

A templomi padot, helyesebben szentélyszéket, 1909-ben szerezte vásárlás útján a budapesti Nemzeti Múzeum, Ádámos község unitárius templomából, az ugyanonnan származó híres reneszánsz kori festett, virágos mennyezettel együtt. A szakkörök figyelmét e templom művészettörténeti jelentőségére, Kelemen Lajos főigazgató úr hívta fel először, aki 1894-ben fedezte fel az ádámosi emlékeket. 1896-ban cikket is írt a festett famennyezetről. Majd 1906-ban az Unitárius Közlönyben (XIX. évf. Kolozsvár. Az ádámosi templom és műemlékei) röviden a szentélyeket is leírja és már akkor megemlíti a pad háttámlájára írott, Dávid Ferencet emlegető sorokat. Ettől kezdve a kutatók figyelme nem kerüli el ezt a számunkra különösen jelentős darabot. Szádeczky Lajos (Műtörténeti tanulmányút. Erdélyi Múzeum. 614—616. l.), továbbá Ráth György (Az iparművészet könyve II. 484. l.) s végül Varju Elemér, a Nemzeti Múzeum igazgatója foglalkozik tüzetesen a pad ismertetésével. (Közlemények a Nemzeti Múzeum Érem és Régiségtárából. Bp. 1916. I. sz. 27—29 l.) Kelemen Lajos figyelemmel kíséri a szentélyszékekkel foglalkozó szakirodalmat s 1918-tól kezdve több helyütt részben korrigálja és saját véleményével egészíti ki azt. (Az ádámosi mennyezetszobor és szentélyszék. Dolgozatok az erdélyi Nemzeti Múzeum Érem és Régiségtárából. Kolozsvár 1918. 233—237. l., 254—256. l., Ádámos és régi emlékei. Magyar Nép VI. évf. 1926. 449—451 l., Erdélyi művészeti emlékek a mohácsi vész korából. Pászor-tűz 1926. 399 l.)

Mindazonáltal a pad háttámlájára vésett és rajzolt feliratok még véglegesen most sem oldódtak meg.

A szentélyszék vagy stánum, a templom egyik legfontosabb bútordarabja. Rendszerint a szentély két oldalán szokott állni, s eleinte csak a kanonok számára készült, később pedig a kegyurak, céhbeliak, tanácsnokok és patrónusok ülőhelye volt. A szentélypadok alakja, felépítése századokon keresztül úgyszólván nem változott. Megvolt mindig a pad magas háttámlája, mennyezetes párkánnyal, az ülőhelyek előtt pedig a térdeplő és a könyöklő. Az idők folyamán csupán a díszítések, faragások, faberakások változtak, s ezekből lehet a szentélyszékek korát és keletkezésének helyét megítélni.

A mi padunk eredetileg egy 8 ülésű kettős szentélyszékből és egy kisebb kétülésű, papiszéknek használt részből állt. Ezekből ma csak

egy négyülésű részt állítottak ki, a többi erősen rongált darabot a Nemzeti Múzeum régiségtárában raktárában őrzik.

A múzeumban kiállított négyülésű pad fényképét ehelyütt tesszük közzé először. A pad fölötti képek s a szentélyszék két oldalán felállított kereszt, továbbá a könyöklőn átvetett szőnyeg, nem hozzátartozó darabok s nem Ádámosról származnak. A könyöklőn átvetett szőnyeg csupán az erdélyi szentélyszékek szokott díszítésének módját mutatja.

Faragott padunk — felépítésében és díszében — a szász hatás alatt kialakult, erdélyi magyar típust képviseli. Ez nyilvánul meg a háttámlát tagoló keskeny keretelésben és általában a díszítés mértékletességében is. A növényi díszek előtérbejutása s a kedvelt ágracsavarodó, kúszó levélsor s azok változatai ugyancsak ezt bizonyítják. Padunkon alakos dísz csupán egy helyütt fordul elő: egy sárkányfej a raktári darabok egyikén. Ugyancsak a raktári darabokon szerepel — a pad és papiszék oldalfalának belső részén — egy tornácos, lőréses torony faragványa, amely valószínűleg magának az ádámosi templom tornyának másolata lehet. A levéldíszes faragványok lapos relieftechnikája, s a mélyített részek besötétítése, végül padunk pártázatának fogsoros építészeti dísz, szentélyszékünk keletkezésének idejét a 16. század elejére utalják. Kivételt jelent a szőnyeggel takart könyöklő, amely későbbi kiegészítés. Mestere valamely névtelen erdélyi faragóművész lehetett.

Mielőtt padunknak sokat vitatott, s néhányszor félremagyarázott felirataira térnénk s azoknak történelmi háttérét feltárnók, Ádámos község történetére kell visszapillantnunk. Ez a község Dicsőszentmárton közelében fekszik, a Kis-Küküllő mentén. Az oklevelek Zsigmond korában említik először egy adománylevelével kapcsolatán. A 15-től a 16. század közepéig néhány ottani birtokos családot névszerint ismerünk: Bogáti Imre fia Péter, Baládfi, Horváth, Porkoláb, Orbonász, Patochi, lekcei Sulyok és Mikola családok. A község temploma a 16. század elejéről való későgotikus stílusú. Hosszú, keskeny szentélye és vastag, tömör támpilléres falai voltak. Tornyát fából való körüljárós tornác és fasüveg díszíti. Belsejének fődíszé és értéke szépen kifestett, kazettás, virágos mennyezete — mint már feljebb említettük — a szentélyszékkel együtt a budapesti Nemzeti Múzeum tulajdonába került, s a legkorábbi, évszámos reneszánsz stílusú mennyezetszobor Magyarországon.

Padunk háttámláin különféle írások, be-

vésések láthatók, amelyek évszázadokon át többé-kevésbé olvashatóan maradtak fenn.

Az első táblán, vörös krétával, erősen megrongált állapotban, latin nyelvű 16. századi írás látható: Hoc opus (fieri fecit) Egregius Johannes p... de eperyes. Alatta pedig a hely használatára jogosítottak névtöredékei. Locus domini p... Az első mondat a pad adományozójának töredékes nevét említi. A szakemberek különféle megoldást találnak helyesnek. Varju a p-betűvel kezdődő szavakban plebanust-sejt, míg Kelemen a p-betűben esetleg az aradmegyei Eperjesből származó Patochi-család nevének kezdőbetűjét véli felismerni. Ez a család Ádámos vidékén valóban birtokos volt a 16. század végén. Az ülőhely használatára jogosító felírásnak p-vel kezdődő betűjénél pedig a korbeli írásrövidítés szerint per szótag olvasandó.

A második táblán eléggé jól olvasható: Locus fi (lii ... i) látható. Ez a hely valószínűleg a patrónus fiának helyéül szolgált.

A harmadik táblán alul, erősen bevéssett felirat: HIC: F: (uit) T: (homas?) ARK: (osi) ANNO: DO (mi) NI: 97 et 98 (Itt volt Árkosi Tamás.)

A harmadik táblán fölül ismét vörös krétával felírás olvasható, amely Epitaphium Fran (cisci) Daudis címet visel és a következőképen folytatódik: Fulmina, crux, gladius paparum, mortis imago. (Mennykő, kereszt, pápák pallosa, halálnak a képe.) Ez az a sor, amely miatt a padot „Dávid Ferenc padjának” nevezték. Jakab Elek: Dávid Ferenc emléke című könyvében megemlít egy verset, — melynek első sora a mi felírásunkkal egyezik — s hozzáfűzi, hogy a hagyomány szerint az Dávid Ferenc saját műve, s dévai börtönének falára maga írta fel utolsó két sorát: „A pápák kardja, a kereszt s a halál képe — semmi nem fogja az igazságot útjában feltartóztatni... Azt írtam, amit éreztem s amit érzek bizó lélekkel, igazán hirdettem. Meg vagyok győződve, hogy az én vesztém után a hamis igehirdetők tanai össze fognak omlani.”

A szakemberek véleménye szerint ez a vers nem Dávid Ferenc saját műve, hanem halála után készült, a kor szokása szerint képletes sírfelirat, epitaphium, amelyet valamelyik híve (esetleg a költő Bogáti Fazekas) írhatta.

Régebben a pad negyedik tábláján lévő felírást, helytelenül összefüggésbe hozták a sírfelirattal s ezeket a sorokat a vers folytatódásának tekintették: Peccatum populi planget clades Waradini 1555. (Népének vétkét, Várad veszedelme siratja.) A két írás között azonban úgy tartalmilag, mint betűjellegben eltérések vannak.

Ezeknek az utóbbi soroknak a tartalma bepillantást enged Erdély történetének abba a korszakába, amely Várad elestével kapcsolatban, a protestantizmus erdélyi uralmához és virágzásához vezetett.

Nagyvárad Szent László kora óta a katolicizmus egyik fellegrvára volt. A virágzó püspöki székhely, gazdag székesegyházzal, püspöki palotával, zárdákkal, kanonoki házaival. A Mohács utáni országszakadás azonban állandó feszült légkört teremtett. Hol az őket folytonosan támadó töröktől kellett rettegniök, hol az idegen szellemű Ferdinánd király uralma ellen lázadoztak. Már a nagyeszű váradi püspök, Fráter György fondorlatos politikájában is, fellángol a magyar uralkodó utáni vágy, a Zápolya-család uralmának biztosítása. Az 1550-es évek elején mindinkább erősödik az Izabellát és fiát, János Zsigmondot visszahívók serege, maga Várad akkori főispánja, Varkocs Tamás is csatlakozik hozzájuk. 1555 év fordulópont Várad történetében. Az egykori tudósítás szerint ezután „az egész váradi káptalan reszketett”. A lelkes szövetséget a hitújítók tábora vezeti. Varkocs Tamás nagy seregével megostromolja az ellenszegülő Váradot s 1557-ben el is foglalja. Az egyházi javakat a fejedelmi kincstár számára lefoglalja, s valamennyi káptalant, klastrot megszünteti. A váradi székeskáptalan tagjai a vár elfoglalása következtében szétszélednek az országban. A város maga az ostrom folyamán nagyrészt elhamvad, úgyhogy Izabellának rendelet útján kellett a várost újból benépesítenie. — Ez alatt az új hit a protestantizmus rohamosan fejlődött. (Itt természetesen még a lutheri vallást jelentette.) Izabella maga látszólag megmaradt katolikus hitében, fia János Zsigmond azonban teljes szívvel-lélekkel az új hit felé fordul. Figyelemmel kíséri a Debrecen felől érkező Kálvin-hitet, de a 60-as évek vége felé nem zárkózik el a Dávid Ferenc hatása alatt lelkében megérlelődő újabb iránytól sem. — A Ferdinánd-párti katolikus Várad tehát 1555-től kezdve szemben áll a protestantizmust jelentő Izabellával. A Zápolya-család uralomra jutása Váradon, a váradi katolikus egyház szétszéledését és a protestantizmus megerősödését jelentette.

A szentélyszék háttámláira írott sorok tehát, az adományozónak és az ülőhely birtokosainak névtöredékein kívül megőrizték számunkra Várad veszedelmét emlegető feljegyzést. Ez alatt az 1557-es váradi ostromot és ennek következtében a katolikusoknak a városból való szétszéledését kell érteni. A feljegyzést valószínűleg egy Váradról Ádámosra került, elkeseredett vándor vetette a pad falára, ki „Várad veszedelmét” a város „népének vétkében”

MEGVÉTELRE KERESSÜK

kőrösfői Kriesch Aladár:

A VALLÁSSZABADSÁG KIHIRDETÉSE
című nagyalakú képét.

Szíves értesítést szerkesztőség címére kérünk.

látta és utalt a katolikus egyházra vészthozó „1555” évre. A felírás azonban csak az 1557-es ostrom utáni években kerülhetett a padra, talán akkor, mikor Ádámos lakói csatlakoztak az új hithez s amikor a katolikus templom, a protestánsok birtokába került.

A Dávid Ferencet emlegető feljegyzés pedig megőrizte első püspökünk sírfeliratának egyik emlékezetből idézett sorát, melyet az ő halála (1579) után jegyzett fel valamelyik híve. Ha ugyan azt nem is tudtuk bizonyítani, hogy az Dávid Ferenc padja volt, mindenesetre Dávid Ferenc közvetlen, szinte egykorú emlékét idézi, s így egyházunk részéről megérdemli a nagy alapító szellemét megillető kegyeletünket.

Dr. Schey Iona.

Biblia olvasása közben.

Máté evang. 20. r. 1—16. v.

Isten előtt kedves szolgálat az Urnak szőlőjében való munkálkodás. A munkás jutalma magában a munkában van.

Vannak, akik már reggel, zsenge ifjúkorukban beállnak a munkába és kitartással munkálkodnak életük végéig. Vannak, akik a világi életől elvakítva csak az esti órákban indulnak az Ur szőlőjébe. Vannak, akik csak egy-egy órát szánnak az egyházi munkának, mert tehetségük több földi jutalomban részesül a világi élet munkamezején. És mégis előfordul, hogy mind a hárman egyenlő jutalomban részesülnek, sőt a tehetségek kevesebb munkával, mint azok, akik magukat az időjárás viszontagságainak kitéve egész nap dolgoznak az Ur szőlőjében. De ne zúgolódjanak az állandó munkások. Ki tudja, milyen nehéz megpróbáltatáson mentek keresztül azok, akik este felé végre beállottak a munkába. Számunkra talán sok volna ez a megpróbáltatás. Ezért adta lelkükbe a mi égi atyánk ifjú korukban az Ur szőlőjében való munkálkodás szomjúságát, hogy megálljanak az élet útján és ne tévelyegjenek. A tehetségesek egy órai munkája pedig nem ér-e többet a mindennapi munkások hosszú idejű munkásságánál. Örvenjünk minden megérkező munkásnak, akár reggel, akár este áll be a munkába, kérjük a mi égi Atyánkat, hogy kitartással dolgozhassunk az ő szőlőjében és adjon tehetséges munkásokat, akik tehetségük színejavát az egyháznak áldozzák, ezért imádkozzunk: Égi atyánk! Az örök reformáció, az örök javítás és javulás hónapjában leborulunk előtted, gyermeki alázattal kérve téged, adj erőt, szeretetet, de főleg hitet, hogy a Te munkásaiddá lehessünk egyházunkért dolgozva. Vezesd minél több testvérünket a Te szőlődben való munkálkodásra, hogy tehetségük színejavát felhasználják egyházunk fejlődésére és az ő üdvösségükre. Erősítsd egyházunkat és az érdekében munkálkodóknak add a Te szent lelkedet, hogy az Ur Jézus nyomában haladva végezhessek munkájukat hazánk és egyházunk javára és a mi üdvösségünkre. Ámen.

Ujvári László.

A Reformáció emlékűnepe egyházközségünkben.

Az Egyházi Képviselő Tanács 659—1943. számú leiratában értesítette egyházközségünket, hogy Egyházi Főtanácsunk folyó évi márciusi ülésében október 31-ét, mint a protestantizmus nagy napját egyházi ünneppé nyilvánította. Ez a határozat tulajdonképpen csak törvénybefoglalása annak, amit egyházközségeink a multban is mindig gyakoroltak. Az unitarizmus, mint a reformáció legfiatalabb hajtása hazánkban, természetes hálával és kegyelettel s ugyanakkor a protestációból fakadó következmények vállalásával tekint 1517. október 31-ére vissza, amikor Luther Márton a lelkiismeret szabadságának a védelmében a wittenbergi vártemplom ajtajára 95 tételét kiszögezte.

Lapunk más helyén részletesen is megtalálják olvasóink azoknak az ünnepegeknek a műsorát, amelyekkel a Budapesti Unitárius Egyházközség a reformáció emlékűnepeét ez évben megülni kívánja. Itt csak röviden rámutatunk arra, hogy október 30-án délután 6 órakor az Unitárius Irodalmi Társaság tart felolvasó ülést Koháry-utcai templomunkban, október 31-én délelőtt 9 órakor Koháry-utcai templomunkban prédikál Szent-Iványi Sándor vezető lelkész, délelőtt 10 órakor a Misszió Ház templomában prédikál dr. Kovács Lajos teológiai tanár és délután fél 6 órakor ugyancsak ő tart előadást a Misszió Házban rendezendő reformációi emlékűnepevényen. Egyebekben az Országos Protestáns Napok falragaszokon és napilapokban közlendő műsorát ajánljuk híveink figyelmébe.

Az Unitárius Irodalmi Társaság Budapesten.

Mind egyházközségünk, mind az U. I. T. szempontjából történelmi nap lesz október 30-a. Ez az első alkalom ugyanis, hogy az Unitárius Irodalmi Társaságot hazánk fővárosában üdvözölhetjük. Az első világháború utáni években alakult meg Kolozsvárt, amikor elesettségünkben és árvaságunkban, jól tudtuk, egyedül a magyar kultúra ereje és a magyar irodalom íze tarthat meg minket. Azóta több, mint húsz év telt el s az U. I. T. nemlankadó buzgalommal művelte a magyar unitárius irodalmat, tartott felolvasó üléseket Kolozsvárt és vidéken, s kiadta a Keresztény Magvetőt és más irodalmi termékeket. A jelen számunkban közölt meghívó és műsor értékeléséhez tudnunk kell, hogy dr. Ferenczy Géza, egyetemes unitárius egyházunk tb. főgondnoka és az U. I. T. elnöke egyúttal az U. I. T. megalapítója, szellemiekben és anyagiakban legnagyobb erőssége és támogatója, valósággal a lelke az Irodalmi Társaságnak. P. Szentmártoni

Lapzárta után vettük a megdöbbentő hírt, hogy

dr. Kozma Jenő

egyházközségünknek hosszú éveken át gondnoka f. hó 13-án elhunyt. Temetése szombaton, 16-án délután fél 4 órakor lesz a Farkasréti temetőben.

Kálmán, egyháztörténelmünk kiváló művelője, a székelykeresztúri unitárius gimnázium volt s most tb. igazgatója, az Irodalmi Társaság főtitkára. A többi szereplőt, köztük Botár Imre nyugalmazott tanár, történetíró és Gyallai Pap Domokos országosnevű regényíró atyánkfiát nem kell a budapesti unitáriusok számára bemutatnunk. Szükségtelen is talán, hogy külön felhívjuk Budapest unitárius híveinek figyelmét arra, hogy mindnyájan tartozunk az Unitárius Irodalmi Társaságnak, egyházközségünknek s legfőképpen önmagunknak azzal, hogy ezen a felolvasó ülésen, október 30-án d. u. 6 órakor a Koháry-utcai templomunkban megjelenjünk.

Szent-Iványi Sándor.

Lelkészi továbbképző tanfolyam.

Az Unitárius Lelkészek Országos Szövetsége értesíti tagjait, hogy a továbbképző tanfolyamot 1943. november hó 18—20. napjain, közvetlenül az évi Főtanácsi ülést megelőző napokon Kolozsvárt tartja.

Nov. 18-án, csütörtökön délután 5 órakor a kollégiumi díszteremben tartandó istentiszteleten imádkozik Darkó Béla füzesgyarmati lelkész, egyházi beszédet mond Marossi Márton székelyszentmihályi lelkész. Az istentiszteletet követő díszközgyűlésen megnyitót mond Pál Dénes felsőházi tag, siménfalvi lelkész, tb. elnök. Ötven esztendőes lelkipásztori szolgálati évforduló c. határozati javaslatot terjeszt elő Ferencz József debreceni missziói lelkész-titkár-jegyző. Javaslat Dávid Ferenc kolozsvári szobra felállítására c. előterjesztést tesz dr. Abrudbányai János teol. dékán, alelnök. Főtisztelendő Józán Miklós püspök felszólalása. Zárszót mond Ekárt Andor csehétfalvi lelkész, teol. m. tanár elnök.

Nov. 19-én d. e. 9 órakor tartandó rendes ülésen előadást tartanak a szórványkérdés egyházi és nemzetiségi vonatkozásban c. dr. Csiki Gábor budapesti esperes, misszióházi lelkész, és Lőrinczy Géza nagybányai lelkész teol. m. tanár.

Nov. 19-én d. u. 5 órakor tartandó ülésen a m. kir. nemzetnevelésügyi és propagandaügyi minisztérium kiküldöttei és dr. Szathmáry Lajos, az

Erdélyi Magyar Közművelődési Egylet üv. alelnöke tartanak előadásokat.

Nov. 20-án d. e. 9 órakor tartja az Unitárius Lelkészek Országos Szövetsége évi rendes közgyűlését, melyen Ekárt Andor elnök megnyitója után a szokásos jelentéseket terjesztik be.

Gyülekezeti Napok.

Egyházközségünk vezetősége, az unitárius testvéri érintkezés előmozdítása érdekében, gyülekezeti napok létesítését határozta el. Célul tűzte ki az egyházközség ügyeinek fokozottabb megismertetését s ezáltal a hívek érdeklődésének elmélyítését is. Ezeknek az összejöveteleknek nincsen hivatalos jellege és jellemző sajátossága az, hogy vallásközösségünk tagjait atyafiságos szellemben egymással megismertesse. Nyílt fórum, ahol mindannyian nyilvánítjuk véleményünket, hogy egy közös, egészséges, mindenkor egyházunk iránti szeretetünk szellemében megnyilatkozó véleményt alakíthassunk ki. A gyülekezeti nap társadalmi jellegű s éppen ezért nincsen pontos időhöz kötve. Minden hónap első keddjén tartjuk s egyházközségünk vezetősége délután 4—8-ig az új gyülekezeti teremben tartózkodik. Ezúton is felhívja egyházközségünk vezetősége híveink figyelmét a gyülekezeti napokra s kéri, hogy azokon megjelenni szíveskedjenek.

Az első gyülekezeti napot október hó 5-én tartottuk meg, melyen híveink igen szép számban vettek részt s a testvéri szeretet hangulatában beszélgették meg egyházközségünk problémáit. Legközelebbi gyülekezeti napunkat november 2-án, kedden, délután 4—8-ig tartjuk a Koháry-utca 4. szám alatti új gyülekezeti teremben.

Uj könyvek.

Tóth Ervin: **Európai grafika.** Budapest, 1943 dr. Vajna és Bokor. 96 nyomtatott, 188 képpoldal. Ugy tárgyat, mint kiállítását illetően különösen figyelemre méltó könyv. Szerzője a grafikai irodalom elismert munkása. Egész Európa grafikájáról ír, ugyanakkor azonban megemlékezik azokról a grafikusokról is, akikről a nagy nemzetek szakirodalma keveset tud. Az orosz, a lengyel és a bulgár művészetről is. Természetesen a magyar grafikusokról sem felejtkezik meg, akik mind előkelőbb helyet foglalnak el a nyugati nagy nemzetek szakirodalmában is. A tárgyat, amiről beszél, részleteiben fogja meg, igen helyesen, amint az egyébként csak elnagyolás lehetne. Ime a tartalomjegyzék: 1. A szerző előszava. 2. A vonal. 3. A rajz. 4. A fametszet. 5. A rézmetszet. 6. A rézkarc. 7. A kőrajz. 8. Uj grafikai törekvések. 9. A magyar grafika. 10. Gyűjtők és gyűjtemények. 11. Irodalom.

Külön kell megemlékeznünk a könyv képanya-

gáról: a mai nehéz háborús viszonyok között is arra alkalmas papíron, gyönyörű, sokszor többszörös színnyomatú képekben láthatjuk a grafika fejlődését időrendi beosztásban. Ezért a hézagpótló és gyönyörű kiállítású könyvért illesse elismerés a szerzőt és a kiadót egyaránt.

Sz. I. S.

Szőnyi István: KÉP. Megjegyzések a művészetéről. A Kulturánk Könyvei sorozatában jelent meg. Abban a sorozatban, mely szabad kezet enged a szerző egyéni vallomásainak. Éppen ezért formája is kötetlen. Egyszerű és közvetlen hangon ismerteti a festőművészet kérdéseit. A zenét sokkal többen élvezik, mint a festészet termékeit. Könnyebben jut el a széles rétegekhez, míg igen gyakran halljuk emberek nyilatkozataiban, hogy nem értik a festészet egy-egy remekét. A művészet intuición — de azt hiszem, hogy a műértés is az — állapítja meg könyvében a szerző. Hogy egy művet élvezni tudjunk, szükségünk van iránta táplált megértésre, szeretetre. Ennek a megértésnek és szeretésnek szolgálatában áll ez a könyv is. Sok, a nagy közönség számára eddig rejtelmes művészi kérdéstről rántja le a leplet s szinte észrevétlenül születik meg nyomában a műalkotás megértése, szeretése és értékelni tudása. A nagy művész igen szerencsésen vet világot a festészet mély lelki és technikai kérdéseire. Egyéni megnyilatkozás, mely minden előítélettől és teorikus korlátoktól mentes. A sok bonyolult és kusza elmélet helyett világos és mindenki által könnyen érthető nyelven tárja fel a művészet alapvető kérdéseit. Megállapításait 16 művészi képpel támogatja. A könyv kiállítása kiadó-ját, a dr. Vajna és Bokor céget dicséri. K. G.

Hírek.

BERDE MÓZES EMLÉKE. Szeptember 19-én az unitárius egyház nagy jótevője, Berde Mózsza emlékének áldozott. Főhatóságunk rendelkezése folytán minden unitárius templomban megemlékeztünk róla. Kolozsváron a püspök és főgondnok urak vezetésével megkoszorúzták a házsongárdi temetőben lévő emlékoszlopát s a püspök úr szép beszédben emlékezett meg az unitárius jótevők fejedelméről. Budapesten az istentisztelet keretében emlékeztünk meg Berde Mózsáról.

A Duna-Tiszamenti Unitárius egyházkör értekezlete. A Duna-Tiszamenti Unitárius Egyházkör november 1-én d. e. 11 órai kezdettel az Unitárius Misszió Ház templomában (IX., Hőnyes E.-u. 3.) értekezletet tart. Az értekezleten az elnökség megbeszélés tárgyává akarja tenni mindazokat az időszaki kérdéseket, melyek egyházunk érdekeit a Királyhágón innen érintik s a megbeszélés eredményeként módokat keres a feladatok megoldásához. Az elnökség az értekezletre a lap útján is, az egyházban viselt tisztségre való tekintet nélkül minden unitárius embert, férfit és nőt szeretettel meghív, a felvetendő kérdésekhez mindenkinek hozzászólási jogot biztosít.

Nőszövetségi hírek.

Isten nevében megkezdtük az új munkaévet. Minden hétfő délután összejövünk 4 és 7 óra között minden hó első hétfőjén pedig 5—7-ig választmányi gyűlés van. Szeretettel felhívjuk tagjainkat, hogy vegyenek részt összejöveteleinken! Ha valamikor, most igazán szükség van az összetartó szeretetre.

Kérjük kedves hittestvéreinket, hogy aki cipőt vagy meleg holmit szán szegényeink részére, juttassa el hozzánk már november hónapban, hogy a hideg idő beállta előtt szétoszthassuk azokat. Hittestvéreink a múlt évek folyamán mindig jó szívet hoztak áldozatot. Kérjük a mostani nehéz időkben is szíves segítségüket!

Nőszövetségünk nevében hálás köszönetet mondok közeli és távoli hittestvéreinknek, akik a „Dr. Iván László emlékalap — Berde bizottság” részére az alább nyugtázott áldozatos adományokat az elmúlt isk. év folyamán hozzánk eljuttatták.

Kolozsváron Hatos Sámuel V. gimn. bözödi születésű szegény székely gyermeket, Budapesten Bencédi Judit felsőiparoskolai növendéket taníttatjuk. Miután a taníttatás folytatólagos, kérjük szíves adományaikat jelen tanévben is! — Valószínű, hogy az előirányzott taníttatási költség emelkedni fog, ezért, akik még nincsenek az adakozók táborában, de szeretnének velünk együtt dolgozni, e nemes cél érdekében, annak semmi néven nevezendő akadályja nincsen!

Dr. Iván László emlékalap — Berde bizottság részére az 1942/43. isk. évben befolyt adományok nyugtázása:

Dr. Albert Jánosné 2 P 20 fillér, Arloy Gyözőné 13, Barabás Istvánné 50, dr. Bartháné és Robonyi Piroska 10, Belovary Istvánné 10, dr. Benczedi László 95, Benes Vinczéné 22, Buzogány Anna 15, Csizmadia Ferenc 10, Csucsi László 2, Csupor Andor 24, Fejér Domokos 6, Ferenczy Istvánné 26, Ferenc József 7, v. Filep József 30, Gábor Antalné 12, Gidó Béláné 10, dr. Havas Béláné 20, Hegedüs Gyuláné 4, Hegedüs Szilárd 10, Hollósi Filep István 3.20, Iván Margit és családja 50, Jacóbi Fülöpné 15, dr. Kaplayné Schey Marianna 13, Kádár Ferenc 11, öz. Kálnoki Kis Jenőné 48, dr. Kálnoki Kis Jenő 36, Kálnoki Kis Dániel Orosháza 10, Kis Irén 6, Kriza Kálmán 3.60, dr. Kőházy Endre 6, dr. Lőrincz Ákos 15, dr. Matolay Györgyné 20, Máté Kálmán 5, Mátéffy Zoltán 5, dr. Molcsányi Gyuláné 10, dr. vitéz Nyiredy Gézőné 9, dr. Nyiredy István 12, dr. Nyiredy János 50, Nyiredy Jenő 12, Nyiredy Jenőné 20, öz. dr. Nyirő Gézőné 15, Pausperl Károlyné 17, Pázsint Ödön 20, Percelné Kozma Flóra leányegylet 16, Pálffy Géza, Medesér 40, Polgár Lipótné és Margit 28, dr. Rajczy Mária 12, öz. Ráduly Jánosné 6, Rédiger Károly 10, Rösler Valéria Dunaharaszti 36, Schmidtné Vas Ilonka, Németboly 20, Sepsi Jánosné 11, Sigmond Sándorné 12, Simon Mihály Pálné 60, dr. Surányi Ede 93, dr. Szász Anna 20, Szegedy Márta 6, Szende Gyula 3, Szent-Iványi Sándorné 20, Székely Ko-

csárd 30, ifj. Székely Sándor 3, Taar István 36, Tarján Árpád 8, dr. Tauffer Béláné 24, özv. Török Kálmánné 8, Ujvári László 39, vitéz Vadady Albertné 30, Varga Istvánné 14, Veltin Józsefné Pál Mária 13, Weress Ákos 15, Vértes Jenő 178, Vidor Ruppert Miksa 30, Zsigmond Lőrinc 10, összesen 1.628 P. Kaposi Mária pénztáros, Kálnoki Kis Jenőné elnök.

Hegedüs Abel okleveles középiskolai tanár, egyetemi tanársegéd atyánkfiát szeptember 25-én „summa cum laude” fokozattal doktorrá avatták a budapesti Tudomány Egyetemen. Az új doktor atyánkfiának szeretettel gratulálunk.

Reformáció emlékünnep lesz október 31-én este fél 6 órakor az Unitárius Misszió Ház templomában. Ez alkalommal dr. Kovács Lajos teológiai tanár tart előadást. Ugyancsak ő prédikál ugyanezen a napon d. e. 10 órakor a Misszió Ház templomában tartandó istentiszteleten is.

Rádió közvetíti istentiszteletünket október hó 17-én d. e. 9 órakor. Szolgál Nagy Zoltán táborigyűlés, valamint október hó 24-én, szolgál dr. Csiki Gábor esperes-lelkész. Mindkét alkalommal Nagy Sándor énekvezér orgonázik.

Győri szórványunkban október 10-én tartottunk istentiszteletet. A szolgálatot Szent-Iványi Sándor vezető-lelkész végezte és ez alkalommal ott lakó híveink közül többen meglátogatott.

Dr. Ferenczy Géza nagyjaitai ügyvéd, egyházi tb. főgondnok atyánkfiát, a jeles közéleti férfit a háromszék megyei ügyvédi kar meleg ünneplésben részesítette abból az alkalomból, hogy a kolozsvári tudományegyetem, ötvenéves jubileuma alkalmából, díszdoktori oklevéllel tüntette ki. Az ünnepség Sepsiszentgyörgyön folyt le, s ez alkalommal az ügyvédi kamara és más hivatalos fórumok képviselőinek üdvözlő szavai mellett, egyházunk részéről dr. Gelei József egyetemi tanár, főgondnok, valamint dr. Kovács Lajos teológiai tanár köszöntései magaslanak ki. Megragadjuk az alkalmat, hogy lapunk útján üdvözölhessük a jeles érdemekben gazdag tb. főgondnok atyánkfiát és életére, valamint egyházunk érdekében kifejtendő további munkájára is a mi egy Istenünk áldását kérjük.

Dr. Ferenczy Géza atyánkfia, mint az Unitárius Irodalmi Társaság elnöke a közeljövőben a budapesti unitárius egyházközség vendégeként az irodalmi társaság felolvasó ülésén, október 30-án megnyitó beszédet fog mondani.

Meghívó.

Az Unitárius Irodalmi Társaság 1943. október hó 30-án, délután 6 órakor Budapesten, a Koháryutcai unitárius templomban

Felolvasó-ülést

tart, melyre minden érdeklődőt szeretettel meghív az elnökség.

Tárgysorozat.

1. Elnöki megnyitó. Tartja: dr. Ferenczy Géza. 2. A tolerancia a XVI. században. Székfoglaló. Tartja: Botár Imre r. tag. 3. J. S. Bach: „Te légy velem”. Éneklő Berei Mária, a M. Kir. Operaház tagja. 4. Elbeszélés. Felolvassa: Gyalay Domokos vál. tag. 5. Beethoven: Vezeklés. Éneklő P. Szentmártoni Éva a kolozsvári Nemzeti Színház tagja. Kíséri: P. Szentmártoni Kálmánné. 6. Bezáró. Tartja: dr. Ferenczy Géza. 7. Himnusz. Éneklő a közönség. Belépődíj nincs!

Istentiszteleti sorrend nov. hónapban:

H O L	Melyik napon	Mely órában	Szolgálatot végzi
A) Templomokban:			
V., Koháry-utca 4. . . .	7, 21	d. e. 9	Barabás István
„ „	R14,28	„ „	Szent-Iványi S.
A Misszió Ház templomában (IX. Högyes E.-u. 3.)			
	7, 21	d.e.10	Bencze Márton
	14, 24	„ „	dr. Csiki Gábor
B) Körzetekben:			
Máv. telepi prot. imaház	7, 21	d.u. 4	Szolga Ferenc
		„ „	Kereki Gábor
C) Vidék:			
Dunapataj Unit. templ.	14, 28	d. e. 10 és d.u. 4	Szolga Ferenc
Magyaróvár ref. temp.	21		Szent-Iványi S.

UNITÁRIUS ÉRTESÍTŐ

Szerkesztőség és kiadóhivatal
Budapest, V., Koháry-utca 4. Telefon 317-529.
Csekk számlaszám: 30.400.

Felelős szerkesztő és kiadó:
Szent-Iványi Sándor

Előfizetési díj egy évre 5.— P.

A lap tulajdonosa a Budapesti Unitárius Egyházközség
A lap elfogadása előfizetésre kötelez.

Megjelenik minden hó 15-én.

Utánaküldés kizárva!

Uj cím: